Едуардо Сачери

ТАЙНАТА В ОЧИТЕ ИМ

intense

На милата ми баба Нели
за това, че ме научи
колко ценно е
да съхраниш и споделиш
спомените.

1

БЕНЖАМИН МИГЕЛ ЧАПАРО се спира рязко и решава, че няма да отиде. Няма, и точка по въпроса. Да вървят по дяволите всички. Въпреки че е обещал и въпреки че подготвят прощалното празненство от три седмици насам, и че са резервирали маса за двайсет и двама в „Ел Кандил“, и въпреки че Бенитес и Мачадо потвърдиха, че ще дойдат от другия край на света да отпразнуват пенсионирането на динозавъра.

Спира се толкова рязко, че човекът, който върви зад него по улица „Талкахуано“ към Кориентес, почти го отнася, едва успява да го избегне, слизайки с един крак от тротоара на паветата, за да продължи хода си. Чапаро мрази тези тесни тротоари, шумни и мрачни. От четирийсет години ги обикаля, но знае че няма да му липсват след понеделник. Ни тротоарите, ни толкова други неща от тоя град, който никога не почувства като свой.

Не може да се измъкне, трябва да отиде. Дори да е само защото Мачадо идва специално от Ломас де Замора, през всичките тези завои и стръмнини. И Бенитес и той. Въпреки че от Палермо до Трибуналес не е толкова далече, горкият достатъчно е съсипан, наистина. Но Чапаро не иска да отиде. За много малко неща е сигурен, но това е едно от тях.

Поглежда се във витрината на една книжарница. Шейсет години. Висок. Посребрени коси. Орлов нос, слабо лице. „По дяволите“, налага се да заключи. Вглежда се в отражението на

собствените си очи в стъклото. Като млад имаше една приятелка, която му се подиграваше на тази мания да се оглежда във витрините. Чапаро не довери истината нито на нея, нито на някоя от другите жени, минали през живота му. Навикът му да изучава отражението си не е нито защото се харесва, нито защото се обича. Това никога не е било нещо повече от пореден опит да разбере кой, по дяволите, е самият той.

Мислейки си тези неща, се натъжава още повече. Пак тръгва, като че ли движението би могло да го освободи от тежестта на тая нова, допълнително добавена тъга. Наблюдава се от време на време в огледалните витрини докато напредва без да бърза по тоя тротоар, който не е виждал следобедното слънце. Вече различава табелата на „Ел Кандил“ през улицата, на трийсет метра в ляво. Гледа си часовника: два без петнайсет. Трябва да са се събрали почти всички. Самият той обслужи всички в неговия отдел в един и двайсет, за да не се налага да тича. Не са на смяна до другия месец и вече всички дела от предната смяна са подредени. Чапаро е много доволен. Момчетата са добри. Работят добре. Учат бързо. Следващата му мисъл е „Ще ми липсват.“ И понеже Чапаро не иска да нагази непохватно в ностал-гията, пак се спира. Тоя път не върви никой отзад, за да го блъсне: тези, които вървят в неговата посока, имат време да заобиколят високия мъж със синьо сако и сив панталон, който сега се оглежда в стъклената витрина на един лотариен павилион.

Завива обратно. Няма да иде. Категорично не отива. Може би ако побърза, ще завари съдийката преди да тръгне за прощаването, защото се забави, довършвайки един предварителен арест. Не за пръв път му хрумва идеята, но за пръв път успява да събере необходимата му оскъдна смелост, за да опита да я реализира. Или може би просто другото, което му остава – да отиде на собственото си прощално празненство – за него е ад, в който не е склонен да се свари. Да седне начело на масата, Бенитес и Мачадо от двете му страни, и да образуват тройка уважавани мумии? Редовното предложение на гадняра Алварес, това „Да го направим като римляните, как ви се струва?“, за да

се продължи с хубавото вино, което е намислил да излочи? И Лаура, питаща всички кой е съгласен да сподели с нея порция канелони, че да не провали диетата, която е започнала от миналия понеделник? Барела, сдържайки боязливо меланхоличното си пиянство, от тия дето го карат да се прегръща сополиво с приятели, познати и кой да е? Тая кошмарна картина го кара да ускори крачка. Качва стълбите на „Талкахуано“. Още не са затворили главния вход. Хвърля се в най-близкия асансьор. Няма нужда да казва на момчето, което го обслужва, че отива на петия етаж, в съдебната палата – стените го познават.

Върви с твърда крачка, вдигайки шум с подметките на мокасините си по белите и черни плочки на коридора, който минава успоредно на улица „Тукуман“, докато стига високото и тясно крило на вратата на неговия секретариат. Мислено се спира на собственическото „неговия“. Да, и какво. Негов е, и то много повече отколкото на секретар Гарсия или на който и да е друг от секретарите преди него или на тези, дето ще го заместят някога.

Докато отключва вратата, огромната връзка ключове подрънква в тишината на празния коридор. Затръшва шумно, за да разбере съдийката, че някой е влязъл в офиса. Момент: защо е това „съдийката“? Защото е такава, разбира се, но защо не Ирене? Ами защото не точно заради това. Не стига, че трябва да иде да поиска онова, което му трябва, че отгоре на всичкото да знае, че го иска от Ирене, а не просто от госпожа съдийката Хорнос.

Почуква два пъти лекичко и чува в отговор – „Влезте.“ Когато прекрачва прага, тя се изненадва и го пита: „Какво правите все още тук, как така не сте вече в ресторанта?“ А всъщност го пита: „Какво правиш тук?“ и „Защо вече не си в ресторанта?“, което не е същото. Но Чапаро не иска да се заплита по въпроса с говоренето на „ти“ или по-точно на „вие“, понеже това може да се окаже повод за смущение, което да доведе до провал откритото намерение, което си наложи там, на улица „Талкахуано“, почти до „Кориентес“. Решението да отиде и да поиска. Оказва се

обезкуражен, че пред тази жена го връхлита такава вълна от смущение. Но Чапаро се стяга, крайно дисциплиниран и в крайна сметка окончателно, категорично и абсолютно решен да престане да го увърта и да не се занася, а да поиска най-после онова, което е отишъл да иска. „Машината“, изтърсва така, без да му мисли. Грубиян, нещастник, животно. Никакви предварителни любезности. Нищо от рода на „Знаеш ли, Ирене, мислех си, че може би някой път, че би могло, как ти се струва, ако...“, или който и да е от онези изобилстващи в испанския език изрази, които служат именно за избягване на това изражение, което Чапаро вижда на лицето на Ирене, или на госпожа съдията, това смайване, това онемяване от рязката изненада.

Чапаро разбира, че така да се каже, е объркал конците. Връща се към началото и се опитва да отговори на това, което дамата го е попитала за прощалния обяд, който се предполага, че по това време празнуват в негова чест.

Разказва ѝ за страха си да не изпадне в носталгия, в крайна сметка да не заговори за вечно едни и същи темиа с все така едни и същите стари колеги, да не потъне в патетична меланхолия... И както ѝ говори за всичко това, гледайки я в очите, в един момент започва да усеща, че стомахът му се смъква надолу, че по кожата му избива студена пот и че сърцето му ще изскочи. Тъй като това чувство е толкова дълбоко, толкова старо и толкова ненужно, Чапаро скача да затвори прозореца на офиса, за да се откъсне с някакво оправдание от тези кафяви очи. И понеже прозорецът вече е затворен, решава да го отвори, но се оказва, че навън е ад и го затваря отново. В крайна сметка няма друг изход, освен да се върне на мястото си, но този път предвидливо остава прав, за да не я гледа така директно през бюрото и делото, което е сложила пред себе си. Ирене следи движенията му, погледа му и интонацията на гласа му с изключителното си внимание както винаги. Чапаро се спира и млъква, защото знае, че ако продължи по тоя път, накрая ще вземе да ѝ наговори непоправими неща, така че точно навреме се връща към темата за пишещата машина.

Казва ѝ, че въпреки че няма представа какво ще прави отсега нататък, има желание да пробва да осъществи стария си проект да напише книга. Веднага щом го изтърсва, започва да се чувства пълен глупак. Стар, два пъти развеждан, пенсиониран, с мерак да става писател... Хемингуей на третата възраст. Гарсия Маркес от западните крайни квартали. И отгоре на всичкото тая искрица внезапен интерес в очите на Ирене, или по-точно госпожа съдийката, за предпочитане. Но вече стореното-сторено, така че добавя някой и друг детайл към желанието си да пробва, това, че е стар проект, сега като ще има повече време, може би, защо не... И там вече се намесва машината „Ремингтън“. Чапаро се чувства по-удобно, защото там е на собствен терен. „Виж, Ирене, няма да се захвана на мойте години да уча компютри, разбираш ли... А върховете на пръстите ми са сраснали с тая пишеща машина, като с четвърти прешлен“ (четвърти прешлен – тая пък глупост откъде я измисли...). „Знам че прилича на танк с тая петмилиметрова ламарина, тоя маслиненозелен цвят и артилерийския шум, който се вдига при всеки удар на клавишите, но съм сигурен, че ще ми свърши работа и, естествено, става въпрос за временно ползване, разбира се, два месеца, най-много три, понеже нямам намерение да пиша прекалено дълга книга, представи си.“ (Пак започва както обикновено да се самоиронизира). „От друга страна, новите момчета всичките ползват компютри и на най-горния рафт на етажерката има забутани още три машини. Във всеки случай, ако се наложи, вие само се обадете и ви я нося“, обяснява Чапаро, но не може да продължи, защото тя вдига ръка и му казва „Бъди спокоен, Бенжамин, вземи я, няма никакъв проблем, това е наймалкото, което мога да направя за теб.“ Чапаро преглъща, защото има различни начини, по които да се каже нещо, не само с думи, и това „за теб“ накрая, което звучи много, ама много „за теб“, и освен това има различни тонове, а този тон е от тези, специалните, които Чапаро е гравирал с трескави прорези на монотонния хоризонт на самотата си въпреки безбройните нощи, прекарани в опити да ги забрави, и също толкова без-

бройните, в които е опитвал да си ги спомни. Затова най-накрая става да ѝ благодари, протяга ръка, целува ухаещата ѝ буза, която тя му предлага, затваря очи, докато докосва кожата ѝ с устни, както прави винаги, когато има възможност да я целуне, за да се съсредоточи по-добре в този невинен и виновен допир. Излиза, почти тичайки към съседния офис, грабва машината с бързи жестове и се измъква без да поглежда назад към високата тясна врата.

Отново извървява коридора, който сега е още по-пуст от преди двайсет минути, слиза с осми асансьор, устремява се по алеята към улица „Талкахуано“ през малката порта, поздравявайки с кимване пазачите, върви до пресечката на улица „Тукуман“, чака пет минути и се качва както може на автобус 115.

Когато автобусът завива по улица „Лавайе“, Чапаро обръща глава наляво, но естествено от това разстояние не успява да види табелата на ресторант „Ел Кандил“. Натам сигурно сега върви Ирене, или по-точно госпожа съдийката, за предпочитане, за да им обясни на всички, че празнуващият се е измъкнал. Няма да е толкова трагично. Събрали са се заедно и са гладни.

Опипва задния джоб на панталона си, изважда портфейла и го слага във вътрешния на сакото си. Никога не са го обирали за тези четирийсет години на тая работа и няма намерение да му се случи за пръв път в последния му работен ден в съда. Пристига на гара „Онсе“ и върви възможно най-бързо. Първият влак тръгва от трети коловоз за Морено със спирки на всички гари. В последните вагони, които са най-близо до перона, всички места са заети, но от четвъртия напред има места колкото искаш. Винаги се е чудил тези, дето стоят прави в задните вагони, защо го правят – защото скоро ще слязат, защото искат да си раздвижат краката или защото са глупави. Все тая, благодарен им е. Чапаро иска да седне до прозореца, от лявата страна, за да не му пече следобедното слънце и да помисли какво, по дяволите, ще прави отсега нататък с живота си.

Не съм съвсем сигурен за причините, които ме карат да напиша историята на Рикардо Моралес след толкова много години. Би могло да се каже, че това, което му се случи на този човек, за мен винаги е било като тъмна магия, която ми е показвала в отраженията на съсипания му от трагедията и болката живот призраците на собствените ми страхове. Много пъти съм се изненадвал да открия в душата си някаква гузна радост сред чуждите нещастия, като че ли обстоятелствата на други да се случват ужасни неща е някакъв начин тези трагедии да се отдалечат от собствения ми живот. Нещо като да спечелиш билет за свободно преминаване при някакъв тъп закон за вероятнотта – ако на незнамкойси му се е случило, трудно може да се случи подобно нещо и на познатите му, между които се броя и аз. Не че мога да се похваля с живот, изпълнен с успехи. Но, сравнявайки моите нещастия с тези на Моралес, направо печеля. Във всеки случай не става въпрос за моята история, а за тази на Моралес или на Исидоро Гомес, която е същата, но видяна от друг ъгъл или нещо подобно.

Не е само това, което ме кара да напиша тези страници. Въпреки че този нездрав ужас има своята главна заслуга. Мисля, че разказвам, защото имам време. Много, прекалено много време. Толкова, че ежедневните дреболии, които образуват живота ми, се размиват бързо в монотонността на нищото, което ме заобикаля. Да си пенсиониран е по-лошо, отколкото си го бях представял. Трябваше да съм го разбрал. Не това да си пенсиониран, а това, че нещата, от които се страхуваме, обикновено са по-лоши, когато се случат, отколкото когато си ги представяме. В продължение на години виждах как колегите ми от съда се сбогуваха с наивния оптимизъм, че сега вече да, най-после ще се наслаждават на свободното си време. Виждах ги да си тръгват убедени, че са спечелили едва ли не рая. И ги виждах да се връщат съсипани, много бързо победени и разочаровани. За две седмици, най-много три, се бяха наситили на всички удоволствия, които мислеха, че са отлагали през годините на рутина и работа. И за какво? Да минат през съда някой сле-

добед като без причина, да поприказват, да пият по кафе или даже да предложат помощ по някое по-заплетено дело.

Точно заради това, че толкова пъти лично бях виждал тези хора, изтъркани от безцелна старост, и толкова често виждах в очите им зов за невъзможно спасение, си бях обещал аз самият да не попадам на това дъно, когато дойде моят ред. Никакво пилеене на време. Никакви носталгични разходки с оправданието „да видим как са момчетата“. Никакви такива сълзливи представления, да разстроим за пет минутки онези, дето имат късмета да продължават функциите си.

Ами това е, от две седмици съм пенсиониран и вече времето ми е предостатъчно. Не че не се сещам какво да правя. Сещам се за куп неща, но всичките ми се струват безполезни. Като че ли най-малко безполезното е да си поиграя два месеца на писател, както ми казваше Силвия, когато все още ме обичаше. Всъщност, смесвам две различни епохи, в които ми говореше по различен начин. Когато все още ме обичаше, ме убеждаваше, че имам бъдеще на писател, може би на известен писател. После, когато любовта ѝ вече се беше размила във върховната скука на нашето семейство, казваше това за играта на писател от крепостната кула на иронията и язвителното си презрение, която беше издигнала, за да се укрепи и да ме обстрелва. Не се оплаквам, защото сигурно аз също съм ѝ подхвърлял подобни низости. Колко жалко. Онова, което остава след десет години семеен живот, да е главно срамната равносметка от това как сме се наранили. Със Силвия поне стигнахме до там да спорим. При първия ми брак, с Марсела, дори не успяхме да говорим за тези неща. Къде ти, нито за тези, нито за други. Просто да не повярваш. Да съм споделил живота си с две жени и от двете да съм запазил едва шепа избледнели спомени. Отдалеченост, в която се намират и двете в спомените ми, е още едно доказателство (като че ли има нужда), за това колко съм остарял. Оцелях след два брака с предостатъчно време, за да трая дълго на тоя връх с ергенска степен. В крайна сметка животът е дълъг.

Все пак никога не съм се заемал сериозно с това да ставам

писател. Нито когато Силвия ми го казваше с възхищение, нито по-късно, когато ми го изплюваше със сарказъм. Ако изобщо съм мечтал, защото и на най-големите скептици им се случва да мечтаят, за идилията на писател в своя кабинет, за предпочитане с голям прозорец, за предпочитане с изглед към морето, за предпочитане на една висока скала, изложена на променливото време.

Ясно е, че не расото прави монаха. Не беше достатъчно да пренаредя хола вкъщи в стил „свещеното място на творящия писател“ (ужасен израз е тоя за творящия писател, звучи като ритник в черния дроб – колко грозно го казах). При това е хубав холът, наистина. Липсват ми само морето и лошото време. Но пък бюрото ми е подредено. Един почти нов пакет листа от едната страна. Една тетрадка за бележки без никакви бележки от другата страна. По средата пишещата машина „Ремингтън“, огромна, маслиненозелена на цвят, малко по-малка от танк, но от същото дебело желязо, както се шегуваха в съда преди години.

Приближавам се до прозореца, който както вече казах, не гледа от скалата към разбушувания океан, а към една продълговата градинка пет на четири, и гледам към улицата. Никой не минава, както винаги. Преди трийсет години тези улици бяха пълни с хлапета и хора. Но сега са като пустиня. Младежите са заминали, а възрастните хора са се прибрали вкъщи. Както и самият аз. Звучи смешно, може да сме няколко тези, които сме си приготвили бюрото и захващаме да пишем роман.

В действителност, подозирам в дъното на душата си, че тази страница, която упорито съм решен да изпълня с думи, ще свърши като предшестващите я деветнайсет, смачкана на топка и в отсрещния ъгъл. Защото, както отхвърлям черновите, не мога да устоя на спортното изкушение да ги мятам с грациозно поклащане на китката и безподобен късмет в плетения кош, който ми е наследство вече не помня от кого. Толкова се ентусиазирам при уцелване и толкова ме амбицира лекото раздразнение, като не улуча, че май съм по-заинтересуван от следва-

щия опит, вместо от съмнителната възможност това да бъде, най-после, началото на историята, която се предполага, че съм решил да разкажа. Очевидно е, че съм толкова далече от това да бъда писател, колкото да стана баскетболист на шейсет години.

В продължение на няколко дена се опитвах да намеря отговори на някои конкретни, възлови за творбата въпроси преди да я напиша, притеснявайки се точно от това, което ми се случва сега – да ми се изпарят и последните остатъци от решителност, докато се размотавам пред пишещата машина. Първо си мислех, че нямам достатъчно въображение, за да създам един роман. Решението на този проблем бе да пиша без да си измисля нищо, тоест, да разкажа една истинска история. Нещо, на което аз съм бил, макар и непряк, свидетел. Затова реших да напиша историята на Рикардо Моралес. Заради това, което казах в началото и защото това е една история, на която няма нужда да ѝ добавям нищо. А и защото като знам, че е истина, може би ще се осмеля да я разкажа до край, без да се притеснявам от срама, че трябва да добавям лъжи, за да запълня дупките, да разтеглям сюжета или да убеждавам читателя да не я захвърля в ъгъла още след първите петнайсет страници.

Първа съществена трудност, след като вече е избрана темата: В какво лице ще разказвам? Когато говоря за себе си, да бъда „аз“ или „Чапаро“? Жалко е, че подобно препятствие е способно да задържи целия ми литературен подем. Да предположим, че избера да разказвам в трето лице. Може де е по-добре, за да не се изкушавам да вмъквам прекалено лични впечатления и преживявания. Това ми е ясно. Нямам претенции да постигам катарзис с тази книга, или по-точно казано зародиш на книга, но в първо лице ми е по-удобно. От липса на опит, предполагам, но ми е по-удобно. И какво става с частите от историята, на които не съм бил пряк свидетел, тези, за които не знам със сигурност, а е само интуиция? Да ги разказвам по същия начин? Да си поизмисля? Да ги прескоча?

Да караме подред, по лесния начин. Ще почна в първо лице. Достатъчно ми е трудно, че да си търся още. Ще е по-добре да разкажа това, което знам, а също и това, което предполагам, защото иначе никой нищо няма да разбере, по дяволите. Дори аз самият. И друг сложен проблем – лексиката: На предишния ред изпъква изразът „по дяволите“ като с неонови букви сред мъглата. Да използвам ли такива груби и нецензурни думи, или да ги извадя от речника си? Колко съмнения, по дяволите. Ето, пак се появява тази ругатня. Накрая ще се окаже, че говоря нецензурно.

И още нещо, още по-лошо: Дори когато съм решил, че ще разказвам историята на Моралес, тя трябва да започне от самото начало. Но кое е началото? Въпреки че не съм специалист в техниката на разказване, мога да усетя, че познатото „Започвай най-после“ не е най-подходящо за случая. Ами тогава, кое е началото? Не че тази история няма начало. Проблемът е там, че има четири-пет различни възможни начала. Един млад мъж целува жена си и двамата се сбогуват в коридора до вратата преди той да тръгне за работа. Или: „Двама дремят върху едно бюро и се стряскат от стържещия звън на един телефон.“ Или „Едно момиче, току-що назначено за начална учителка, позира за групова снимка.“ Или „Един съдебен служител (който съм аз), почти трийсет години след тези възможни начала, получава едно писмо, написано на ръка, от неочакван подател.

Кое от всичките тези да избера? Може да са всичките, започвам с едно от тях и после подреждам другите така, че да не е много объркано или според хронологията. Няма да е толкова страшно, ако се изложа. Вече няколко следобеда съм посветил на това. В най-лошия случай, ако унищожа достатъчен брой чернови, неизбежно ще успея да си подобря хвърлянето в кош от далечно разстояние.

2

30 МАЙ 1968-а беше последният ден, в който Рикардо Агустин Моралес закуси с Лилиана Колото и до края на живота си спомняше не само за какво си бяха говорили, но и какво бяха пили, какво бяха яли, какъв цвят беше нощницата ѝ и красивият ефект от един слънчев лъч, който я огряваше отстрани по лявата буза докато седеше там в кухнята. Когато Моралес ми го разказа за пръв път, помислих, че преувеличава, че не би могъл да си спомня толкова много детайли. Но сгреших, подценявайки го, защото все още не го познавах достатъчно и не знаех, че Моралес, с това лице на кротък глупак, беше толкова интелигентен тип и с такава памет и наблюдателност, каквито никога не бях срещал нито пък ще видя някога. Моралес имаше мотив за тази точност на спомените. Този човек си спомняше всичко, което имаше нещо общо със съпругата му.

По-късно, когато Моралес щеше да се престраши да ми говори за себе си, щях да го чуя да се описва като незначителен, сив тип със съответстващата му съдба. Окачествяваше се като човек, който преминава през семейството, училищата и работата си без да остави следи за околните. Никога не бил имал нещо хубаво, нито специално, и винаги му се струвало, че това е справедливо. Така докато не се появила Лилиана. Защото тя била и двете неща. Наистина е била такава. Затова запазил тази

сутрин в спомените си, не защото е била последната. Запазил я така, като бил запазил всичките предишни от последната година и нещо откакто били заедно. Когато по-късно ми разказа с най-големи подробности всичко, което се беше случило по време на закуската, не го направи както обикновено, опитвайки се да възстановява от почти въображаеми следи, или от отделни късчета спомени от други подобни случаи, ситуации или усещане, които са загубили завинаги. Моралес не. Защото чувстваше, че да притежава Лилиана е прекалено щастие, че няма нищо общо с досегашния му живот. И понеже във вселената цари равновесие, той рано или късно ще трябва да я загуби, за да си дойдат нещата в ред. Всеки негов спомен за нея беше напоен с чувството за неизбежна катастрофа, за край, който дебне на близкия ъгъл.

Никога не бил изпъквал с нищо. Нито в училище, нито в спорта, нито в семейството не бил заслужил нещо повече от случайна похвала за показани незначителни всъщност качества. Но на 16 ноември 1966-а се запознал с Лилиана и това било достатъчно, за да му промени живота. С нея, заради нея и благодарение на нея, той станал друг. Откакто я видял да влиза през въртящата се врата на банката и да пита един пазач коя е опашката за депозити и да се приближава към четвърто гише с малки решителни крачки, почувствал че тази жена ще промени живота му. В отчаяната и твърда убеденост, че чрез нея ще се решава съдбата му, Моралес преодолял срамежливостта си да я заговори, докато брои парите, да ѝ се усмихне открито, да я погледне в очите, задържайки погледа ѝ и да ѝ пожелае скоро да дойде пак. Да провери архива, за да проучи на коя фирма е текущата сметка, в която внесла пари, да измисли някакво оправдание да се обади и да измъкне някакви данни за младата дама.

Доста време след като вече официално станали годеници, Лилиана му беше доверила, че тази дързост, това методично непрестанно преследване без да се обезкуражава от отказите ѝ

я накарало да се почувства поласкана дотам, че да се реши да приеме най-накрая поканата му. Когато го опознала добре, виждайки колко притеснителен и безкрайно срамежлив е, още по-дълбоко почувствала тази необикновена смелост като доказателство за истинската му любов. Тя смятала, че един мъж, способен да се промени заради любовта си към една жена, заслужава да бъде обичан. Рикардо Моралес никога не забрави този разговор и реши да остане такъв завинаги, заради нея. Никога за нищо не се беше чувствал достоен, още по-малко за такава жена. Но знаеше, че ще се възползва, докато може. Докато магията се развали и каляската с кочияшите станат отново тиква и плъхове.

Заради всичко това Моралес щеше винаги да си спомня, винаги, че на 30 май 1968-а Лилиана беше облякла синьо-зелената нощница, беше събрала косата си на обикновен кок, от който се бяха измъкнали няколко кичура кестенява коса и слънчевите лъчи, които влизаха полегато през прозореца на кухнята, огряваха лявата ѝ страна и я зачервяваха, което я правеше още по-прекрасна и че бяха пили чай с мляко и бяха закусвали препечени филийки с масло и си бяха говорили за това кои мебели ще са по-подходящи за хола и той беше станал от масата да донесе от трапезарията едни планове, които беше направил, за да разположи мебелите по възможно най-хармоничния начин, и тя се беше смяла на манията му да планира всичко. Беше го погледнала дълбоко, беше му се усмихнала и му беше казала да не се занимава толкова с тези стари мебели, горкия, защото рано или късно щяло да се наложи да направят и хола на спалня и той замаяно-разсеян, или по-точно омагьосан в обожанието си към тази жена от друга галактика, не беше обърнал внимание на намека, но пък беше посегнал да я прегърне през кръста, да отидат заедно до портата на улицата, да я целуне бавно на прага, да ѝ помаха с ръка за довиждане на тръгване, без да знае, че е било за последно.

Кино

БЕНЖАМИН ЧАПАРО натиска няколко пъти освобождаващия клавиш на пишещата машина, за да извади листа. Хваща го едва-едва с върховете на пръстите си за ръба и го полага, сякаш е граната без халка, върху другите шестнайсет или седемнайсет, които също са се спасили от политане към коша във формата на топка. Леко се трогва, виждайки, че изписаните листа образуват вече сравнително значителна купчина.

Надига се доволен. Преди два дни, затънал в мъглявината на началото, се беше отчаял, убеден, че няма да може да напише книгата си. Сега началото е положено. Добре или зле, но е написано. Това го радва, макар че продължава да е притеснен и неспокоен. Но неспокоен да продължи, да разказва какво се е случило с тези хора. Пита се, дали всички писатели се чувстват така, когато разказват. Дали това не е вид умерено всемогъщество да играе с живота на героите си. Не е много сигурен, но ако е така, чувството му е приятно.

Поглежда часовника си и вижда, че е седем вечерта. Гърбът го боли. Почти цял ден е седял там. Решава да се награди за доброто начало. Търси си портфейла върху една етажерка, проверява дали има някакви пари и отива на кино. Това, което му харесва най-много от начинанието, не е главно кой филм ще гледа, а убеждението, че след това ще го разкаже на Ирене, като я види. Ще ѝ го спомене между другото, набързо, като че не е

нищо важно. И тя ще го попита за филма. На нея ѝ харесва да говори за кино. Вкусовете им са подобни. На Чапаро нещо му подсказва, че на Ирене би ѝ харесало да отидат заедно. Разбира се, че не може. Нямат право. А може би в крайна сметка това си е само негова идея. Откъде го измисли това, че на нея би ѝ харесало да отидат заедно? От собственото му желание тя да иска. Да има случайно някакво доказателство? Никакво. Никога не е имало. Изобщо не е имало.

3

Когато на 30 май 1968-а в осем часа и пет минути сутринта телефонът в кабинета на съдията иззвъня, бях толкова уморен, че възприех шума от звъненето за част от съня ми и чак на четвъртото или петото повикване успях да си отворя очите. Не вдигнах веднага слушалката, връщането ми към реалността беше такава травма, че не бях в състояние веднага да проведа адекватен телефонен разговор.

Във всеки случай скоро ме отрезвиха подскоците и виковете на Педро Романо наоколо. Празнуваше обаждането и аз, с перверзна логика, приех мойта заслуга за радостта му. Ядосан, разтъркваx очи преди да отговоря. Бяхме прекарали цялата нощ там, в кабинета на съдията, поспивайки от време на време в широките фотьойли от тъмна кожа или пък дремейки с глава и ръце подпрени върху бюрото. Като беше заподскачал, Романо беше ритнал подноса с чиниите от вечерята и една от чашите, които бяхме ползвали, беше паднала, търкаляйки се до началото на библиотеката. Забавих се още един момент, през който дълбоко в себе си проклех тъпия съдия, който упорстваше да ни кара да нощуваме там през петнайсетдневното ни дежурство. Една седмица беше ред на секретариата на Романо и една на моя, обаче как да се реши проблема с петнайсетия ден? Идиотът Фортуна Лакайе беше решил интелигентно да ни прецака и двамата. Делата се разпределяха според района на комисариа-

та, с изключение на тежките престъпления, тоест убийствата. Тези дела трябваше да се разпределят на петнайсетия ден от дежурството между двата секретариата на съда според часа, в който са ни уведомили от полицията. Романо празнуваше с високо вдигнати ръце, викайки „Осем и пет, Чапарито, осем и пет“, понеже ако телефонът в кабинета на съдията звъннеше по това време, със сигурност означаваше, че ни уведомяват за убийство. Та това, което празнуваше Романо беше, че е след осем, защото нечетните часове бяха за него, а четните за мен, така че току-що се беше освободил от една сериозна и сложна процедура благодарение само на пет минути.

Сега като си помисля, като го описвам, мога да си дам сметка колко безкрайно цинични сме били. Все едно става въпрос за спортно състезание. Никога не сме разсъждавали върху това, че ако звънне телефонът, било преди или след осем, това означава, че току-що са убили някого. За нас си беше просто съревнование в офиса: работиш ти или работя аз. Да видим кой от нас двамата е по-хитър, да видим кой има повече късмет. Този път беше Романо. И въпреки че по това време все още не го мразех, това скоро щеше да стане, защото не след дълго щеше да започне да ми демонстрира какво нищожество е, все пак изпитах силно желание да счупя телефона в главата му. Вместо това успях да се превъзмогна, прокашлях се, за да прочистя гърлото си, вдигнах слушалката и казах: „Съдебна служба, добър ден!“

4

Слязох по стълбите на улица „Талкахуано“, проклинайки съдбата си. По онова време все още се питах, по-скоро се укорявах, защо не бях завършил образованието си по право. В случаи като този упреците ми бяха достатъчно убедителни. Казвах си: „Ако бях завършил учението си, на двайсет и осем години и с десет години опит в сферата вече можеше да съм секретар на някой съд, нямаше да съм затънал и задръстен, забит с кабърчета в тоя проклет следствен съд като заместник-секретар. И по-натам може би прокурор, защо не? Или обществен защитник, какво толкова? Не ми ли беше писнало да гледам преминаващите през редиците на съдилищата цяла войска глупоаци, да градят кариера – издигаха се, излитаха и се измъкваха от служби като моята? Със сигурност ми беше омръзнало.

Комплекс на служителя. Болката ми би трябвало да има научно наименование. „Смята се, че съдебен служител, който няма юридическа диплома, се ограничава на ниво административен ръководител на секретариат и изпълнява важната функция да ръководи деловодители, помощници и стажанти, но никога в шибания си живот няма да бъде повишен в по-висока длъжност, поради което съзнателно и малодушно се примирява с несполуката да гледа как другите, понякога по-кадърни, друг път много по-тъпи, го отминават като метеорити към съдебното звездно небе.“ Красиво описание за публикуване в специализираните

съдебни документи. Може да го отхвърлят заради онова за „шибания живот“ или за „по-тъпите“. Или по-вероятно, защото тези, от които зависи публикуването, са адвокати.

Адалберто Ривадеро, първият главен секретар, който ми беше шеф, когато постъпих като стажант, ми каза една голяма истина: „Слушай, Чапарито, съдилищата са като острови – можеш да попаднеш на Таити или на Синг-Синг.“ Изражението на стария ми учител, който ме гледаше иззад сивкавото си ветеранство, от което и самият аз страдам сега, ми подсказваше ясно, че се чувства обитател по-скоро на втория. „И още нещо, хлапе – добавяше, гледайки ме тъжно като човек, който много добре знае, че казва истината, но също знае, че тя за нищо не служи, – островът зависи от това кой съдия ще ти се падне. Ако ти се падне някой умен, спасен си. Ако ти се падне някой кучи син, става сложно. Но най-лошите са тъпанарите, Чапаро. Внимавай с тъпанарите, момче. Ако ти се падне един такъв, тежко ти.“

Тази максима на Адалберто Ривадеро, заслужаваща да бъде изписана с бронзови букви на привилегировано място край статуята със завързани очи, която председателства съдебната палата, ми се въртеше из главата, докато слизах надолу, опитвайки се да се ориентирам кой номер автобус е най-добре да хвана. Защото на 30 май 1968-а знаех, че съм загубен. Работех в съд, който беше успял да функционира добре, но сега беше попаднал в ръцете на един тъпак. И то от най-лошия вид: един тъпанар с мераци за бързо издигане в кариерата. Защото тъпакът, който чувства, че е на върха на способностите си, се опитва максимално да намали действията си. Усеща, макар и смътно, че е тъпак. И ако смята, че е на върха, се чувства удовлетворен. Затова пък го е страх, че другите от пръв поглед могат да разберат какъв е. Страх го е да не обърка нещо и да покаже на другите, ако още не са разбрали, че е тъп. Успокоява се, намалява максимално дейностите си и оставя животът да си тече отстрани покрай него. Така, при тези обстоятелства, неговите служители могат да работят на спокойствие, както и могат за-

едно със своите знания и безучастността на лидера си да го изкарат интелигентен или поне по-малко тъп.

Но тъпанарят, който иска да се издигне, е изправен пред две трудности: Отначало се чувства кипящ от енергия, изпълнен с ентусиазъм, преливащ като извор от инициатива, и иска да се покаже без задръжки пред началниците си, за да разберат най-после, че пред себе си имат един необработен диамант на пониска длъжност от полагащата му се при неговите морални и интелектуални заслуги. И тук се появява да дълбае втората трудност:

Тази уникална категория тъпанари, с цялото си нахалство, остават неосъзнати. Ако е натрупал мечти за бързо повишение, то е, защото си вярва, че има големи способности за това и дори може да му се струва, че животът и другите са несправедливи към него, отричайки присъщите му полагаеми заслуги. Тогава неговите неосъзнатост и амбиция го правят опасен. Добива статут на потенциална заплаха не толкова за себе си, колкото за заобикалящите го. Околните, които всъщност са неговите подчинени. Един от които, в случая, трябва да се измъкне от уюта на топлия офис не за друго, а за да присъства на сцената на едно престъпление. И точно поради това, слиза по стълбището на входа откъм „Талкахуано“ с куп проклятия на уста.

Това съм аз, засегнатият, който дълбоко в себе си тайно подозира, че съдията, който иска да се покаже като послушно дете пред началиците от апелационния съд не е единственият тъпак в тази история. Към него трябва да се прибави и глупакът, който заради посредствеността, мързела и неосъзнатостта си не завърши следването си по право и в последствие никога няма да се издигне до председател, а ще си остане като влак, който е пристигнал на гарата и пред него е спиращата го подпора от дърво и желязо, сигурен знак, че „дотам си стигнал, момче“. Път без изход, завършен курс, това е всичко. Оттук нататък ще види покрай него да преминават безброй секретари, които ще му дават нареждания, а той ще трябва да изпълнява, защото са му началници и са адвокати, и безброй съдии, които ще нареж-

дат на секретарите, а те пък ще прехвърлят работата на точно такива като него. Това, което обяснявах, е, че при всеки случай на убийство, случило се по време на дежурството на началника на секретариата, той трябваше да присъства на мястото на убийството, за да контролира работата на полицията.

Един-единствен път си бях позволил да коментирам, опитвайки се да не бъда арогантен пред негова чест магистрата, какъв беше смисълът на подобен юридически акт, след като федералната полиция се заемаше със завеждането на следствие в началния етап на предварителното следствие. И негова чест ми отговори, че нямало значение, просто той искал да бъде така. Това беше целият му отговор и в последвалото мълчание аз се почувствах като просещ плъх, който трябва да си мълчи за това, което всички присъстващи знаят. Че новият съдия е ненормален и че секретарите няма да кажат нищо. Че секретарят на Осемнайсети не мисли да се намеси, защото е забелязал, даже в излишък, че новият му началник е тъпанар от класа и че впоследствие трябва да се заеме да раздвижи всичките си възможни влияния и връзки, за да поеме към друг остров, на който духат по-добри ветрове. И че Хулио Карлос Перес от Деветнайсети, тоест моят пряк шеф, много трудно ще забележи, че съдията е тъпанар, защото и той е такъв и то на превъзходна степен, така че съм си загубен. Тогава какво ми остава? Нищо. Не ми остава нищо. Или ми остава да се помоля на Свети Калисто, върховният тъпанар да успее да постигне това, което е намислил, и да се издигне в Камарата скоро, та дано там да се успокои и да се почувства реализиран, че да мине в оная другата категория на тъпанари – преуспял, спокоен и вежлив, чиито представители заемат някои от най-важните кабинети в правосъдието.

Но това не се беше случило и аз бях там. Питайки един продавач на вестници кой автобус ще ме закара най-близо до „Нисето Вега и Бонпланд“, започвайки предварително да ми прилошава от сцената, на която трябваше да присъствам, опитвайки се да си вдъхна сили, да не бера срам там, казвайки си, че не мога да показвам слабост пред куп полицаи, които щяха да са

се изтърсили в онази къща. Въпреки че изпитвах ужас да видя труп, пресен труп, нов, появил се не по природния закон на живота и смъртта, а поради твърдото, дивашко решение на някакъв убиец, който обикаляше там, наоколо, докато аз си вземах билета, после го прибирах, за да го отчета като разход, като се върна, седях там някъде в дъното, защото „Палермо“ беше далече и продължавах да се проклинам през зъби за това, че не съм бил достатъчно дисциплиниран, с поне малко характер и скромна сила на волята, необходими ми да се дипломирам като адвокат.